

שכר יודעות

מכל שורה קצרה או מקומה באותיות
פעי' 1 ק' פ', ושורה רחבה 20 ק'
יתר על ג' פעמים יוול לפי ערך. מאמרים
בלתי מתקבלים בהצטרף אינם מושבי
לבעליהם. סעות מחול' נקבל רק שער
החלכות. מארק, מלארין או פראנק
ולא פאסט מארקען של חול'

שכר. עקראלאגען מכל, שורה 15 קאפ'
בעד חליפת אדרעסעס 25 קאפ'

הצפירה

HAZEFIRAH.

מכתב עתי מדיני מדעי וספרותי
יוצא לאור מדי יום ביומו

מחירה בארצנו

שנה 8 ר"כ. לחצי שנה 4 ר"כ
לרבע השנה 2 ר"כ. מחיר כל על
לאחרים 5 קאפ'

כחולץ לארץ באשכנז 24 מארק
בעסמרייך 15 פלארין בשאר ארצות
30 פראנק. באמריקא 8 דאללאר

החמץ בחול' שנשלח לו ג' עליג
שתי פעמים בשבוע ישיג בעד 10 ר"כ
לשנה, או מחיר השנה לו בשבועי חול'

Варшава, 29 Июля (10 Августа) 1888

Warszawa, dnia 10 Sierpnia (29 Lipca) 1888 r

ווארשויא יום ו' ג' אלול התרמ"ח

אורך היום ש' 14 מינ' 59

שקיעת החמה ש' 7 מינ' 34

זריחת החמה ש' 4 מינ' 35

מכתבי סופרינו

יפו כמעט בכל שבוע עת הבוא האניה מחול' חביא
רבים מאחינו אשר תקיא אותם ארץ מגוריהם
שער עתה מצאו מנוח ומחסה למו בצל תעודת
המסע התוגרמית או האיסטמית. מהם באים ויתר
הפלטה ממכירת רכושם וקנינם בידם ובו יחפצו ליסד
בתי מסחר אשר דרוש להם אלפים ורובבות,
ואח"כ יפנו בבקשותיהם לעושי דבר הנדיב להכניסם
לחסות בצל האלן הגדול הזה שענפי צדקהו וחסדיו
הרבים נמשו עברו ים, אבל הם שבים ריקים מפני
שעל הראשונים עוד יצטערו להביאם אל המנוחה
והנחלה, וגם הון רב אינו מועיל ביום עברת הממשלה
וקשה בקריעת ים סוף להשיג רשיון לבנין בתים
וכדומה ואיך יוסיפו עליהם? כי גם אלה אשר זה
מקרב נתקבלו מהנדיב להביאם ולנמסעם בהרי נחלהנו
יושבים במלים ונתמכים ממנו בכל צרכיהם הרבים
עד אשר תבוא שעה הכשר ועת רצון להשיג רשות,
ומהם בעלי מלאכה החפצים לעסוק באומנות
בהמושבות ואינם יודעים כי על כל שעל אשר יאבה
לדרוך האכר היהודי ע"י אחרים כבר ישנם פועלים למאות
המיחלים לעבוד ולקבל שכר, וא"כ אלה כאלה אחרי
רואם כי צור משגבם אשר אבו לחסות בו כצל חלף
לו, יסיבבו בחוצות יפו מבלי דעת אנה יפנו לעזרה
בצרתם, זה דואג לאבוד דמיו אשר יום יום יצטערו
ולהשתכר לאגרת כסף; עבודה אין וצפוי הוא
לקראת המחסור האיום והנורא, וזה דואג לאבוד
ימיו מבלי עבודה ומלאכה והכמלה מביאה את
הבע"מ אשר לא חסין לשבת במל—לידי שעמים;
הרעב יציקנו בקרב ולב עמוק ואשתו ועולליו
שואלים הפקידם, ביום יאכלם חרב שרב וצמאון
—כי גם מים בכסף נקנים פה—וקרח ושללים
רעים בלילה, כי שכר מעון יקר ועולה לסך גדול
ומי יכלנו? או אז ינגעו במחלות ממחלות שונות;
כאב עינים וקדחת קשת עורף מאנה הרפא, ולכן כלם
צריכים רחמים ולאנשים צדיקים שונאי בצע הוורעים
עת לכל חפץ ואיה מקום עבודה להיות להם לעינים
לכל יפול בעל הכסף בידי נוכלים ובעלי המלאכה
כל יצטרכו להתבולל בין הפושטים יד לקבל לחם
חסד.

עניי חזו ולא זר בשבוע העבר משפחה אחת יורדת
מהאניה. ראש המשפחה חרש ברזל אמן נפלא אשר
ידעתיו שגם בארצו החיה את נפשו ונפש ביתו
בחריותו ושקירתו הרבה, ועתה נאלץ לעזוב את
מקומו ויסע ויבוא הנה ויהי כשאלו את אחד הנציבים
על שפת הים אם ימצא חית ידו על ידי עבודה פרך,
ענהו האיש קשה לאמר: מות חמות גם אתה גם
הנלוים אליך ברעב ובצמא ומלאכתך ועבודתך לא
תועלינה לך ביום צרה להציל מחרפת רעב אותך וב"כ
כי שסמון בכל הארץ ומעט העבודה הנמצאה הערבים
יעשוהו ומישראל הכרית ה' משען ומשענה כל משען
לחם ומשען מים. כשמוע האמללים הדברים הנ"ל
נעו כלם בבכיה והדמעות על פני הילדים הרבים
והתמימים והעינים הקומות והזכות בהביטם עלי
בעצבת ויגון חדרו עד בתי נפשי ויקרעו לבי לגורים,
אוייה לי! קרא הנפח האמלל, הגם עבודה לא תועיל

בשנה נשא השר סאליסבורי את מדברותיו על מצב
עניי המדינות בעת הזאת וירומם תחת לשונו את
אהבת השלום המקננת בלבבות הקסרים האדירים ויביע
הגות לבו ותקוהו כי אחרי הפנישה בפעמטרהאף
תהלהלנה רוסיא ואשכנז אחוזות יד בהליכות עולם
להריק על אירופא ברכת שלום וישע, ואנגליא תיגע
בכל עז להיות גם היא במחויקי השלום. בדברו על
אדות מצרים אמר הלורד כי מצב העינים שם הוא
טוב. האנגלים נכונים להוציא צבאותיהם משם לעת
מצוא, וע"ד בולגריא אמר כי גם העשק הזה יעבור
בשלום בלי פגע. אנגליא חפצה רק בחפש בולגריא
ובעמידתה ברשות עצמה, ואוסטריא עמלה אך להחזיק
את גבולות בולגריא על מכונם רוסיא שואפת אל
המטרה, שההיה בולגריא שקטה ומאשרת, וזאת
ההיה לה לנחת ולששון עקב אשר שפכה שם את
דמה. הקיסר וילהלם השני מוֹס, עלותו על כסא
המלוכה מראה לעיני כל באי עולם כי מושש כל
מערכי לבו והגיונו הוא השלום. מצב יביל השרות
לונדון 9 אוגוסט (28 יולי). מצב יביל השרות

פאריז 9 אוגוסט (28 יולי). המהומה האנארכית
הולכת ומתגברת. מה"ע הראדיקאליס מדברים
עתק על השיטורים אשר נהגו באכזריות חיטה. אמש
התחדשו הפרעות במגרש מ"מ אנטאן ואנשים אחדים
נפצעו ונתפשו בכף. על מגרש הרפובליק היו הגרות
קטנות. בערי המדינה פשה הגנע והמון אפססוף
חלכאים וגם פועלים שובתים מעבודה מפני הקשר
סובבים ופורעים פרעות.

בעלגראד 9 אוגוסט (28 יולי). המלכה נתליה קבלה
עליה את דין הקאנסטאריום ותעמיד לה

למליץ את פיראטשאנאץ.
ברלין 9 אוגוסט (28 יולי). הקול נשמע כי הנסיך
ביסמארק יבוא הנה בשבוע הבא ואח"כ
יסע תיכף לקיססניגען. — הגראף הערבערמ ביסמארק
יליה את הקיסר וילהלם ברך מסעו לרומא. — אל
הפרלמנט האשכנזי תבוא בקרב הימים הצעה להרחיב
את מסלות הברזל ולהרבות שביליהן בעלואסם-לאמה-
רינגען. גם עלמה הצעה לפיור תעלות חדשות
בגלילות ההם.

פעשם 9 אוגוסט (28 יולי). קציר החמה נגמר ועתה
החל הדיש. אסף החמה לא השביע את בעלי
האחוזה רצון בכמות כי אם באיכות. השעורה
לא מוכה במינה. אסף שבלת שועל טוב. —מצרפת
מודיעים כי הנשמים והקרה הסכו שם נזק רב-לצמיחת
היבול. בשנה הזאת ימעט שיעור התבואה מבשנה
העברה כדי 20 מיליון העקמאליטר.
רומי 9 אוגוסט (28 יולי). ממשלת אשכנז הודיעה
כי בדבר שאלת מאסואה היא עומדת ליטין
איטליא.

ברלין 9 אוגוסט (28 יולי). שער הרו"כ הרוסי הוסף לעלות
היום במו"מ לאלתר כדי 40 פפעיג (סן 194,80 עד
(195,20) ובמסר לסוף חרש כדי 75 פפעיג (סן 194,75 עד
(195,50). שמה על ווארשא ופס"ב עלו כדי 20 פפעיג. שער
הדגן ירד כדי 1,25 מארק.

תוכן הענינים. תלגרמות. מכתבי סופרינו: יפו
ניוארק. אגראם. ידיעות העולם והמבט:
שאלת נחוח גופת המז. קרית ספר. ווארשא. פעליעטאן:
המשונע מודעות.

תלגרמות

ברלין 9 אוגוסט (28 יולי). (תלג' לקיר' צאדו').
לפי שיחת אנשי החצר יתהלך כעת הקיסר
וילהלם עם הקסרית-האלמנה בשלום ואהבה נצחת.
שלשום בקר אותה בפעם הראשונה מיום עלותו על
כסא המלוכה ואתמול בקרה הקסרית את בנה. פרוד
הדעות כיניהם היה לרגלי הובלת כתבי הקיסר פרידריך
המנוח לאנגליא ומסירהם ליד המלכה ויקטוריא.
הנסיך ביסמארק דרש השבת הכהבים ולא רצתה
הקסרית האלמנה לעשות זאת בתחלה יען כי הכתבים
לה הם. אך כאשר דרש גם הקיסר וילהלם מאת
אמו כי יושבו הכתבים, וגם ראתה הקסרית כי לא
תוכל לעזוב את ארץ אשכנז עד אשר יותר הסכסוך
הזה ולא תוכל להפיק את חפצה לתת את בנה
לאלכסנדר הבטנברגי, דבר שאין לו מקום באשכנז,
גמרה הקסרית-האלמנה בדעתה להביא את הכתבים
מאנגליא, ותתן רשות, כי קצתם, והם הנוגעים
בעניני הממשלה הנכבדים וביחוד בקורות המלחמות,
יגנוו בבית אוצר כתבי המלכות. הנסיך ביסמארק
בקר בעצמו את ספרי הוצרון ויוציא מהם ארבעה
כרכים (כלם יכילו ששה ועשרים כרכים גדולים) ויצו
לגנום בבית עקב כהני סתרים אשר להממשלה. בזמן
קרב חסע הקסרית-האלמנה לשאטטלאנד ושם תחוג
בלאט את נשואי בנה לנסיך אלכסנדר הבטנברגי.
ווינץ 9 אוגוסט (28 יולי). יודעי העתים ישתעו ע"ד
קץ ממשלת הנסיך קאבורג הקרוב לבוא בבול-
גריא. הנסיך יעזוב את הארץ ברצון. ממשלת אשכנז
כבר החלה לפלס לרעיון הזה נתיב להוציאהו לפעולות.
אוסטריא נדרשה לבקשת אשכנז להסיר את צלה מעל
קאבורג, ויש תקוה כי גם איטליא תהרצה. לפי
הודעות מה"ע כבדה שם מאד משרת הנסיך וסטאמ-
בולוב מפני כי רבו השוודים בארץ.

ווינץ 9 אוגוסט (28 יולי). דבר הגירושין הביא את
המלך מילאן במצוק, כי הוא הוציא מהון
אשתו סך שני מיליונים ועתה עליו להשיבם, ויען כי
אין כסף לאדון זה ע"כ השתדל בימי שבתו בווינץ
להשיג מלוה ולא עלתה בידו. לפי הנשמע-התערב
השר קאלנוקי בענין זה.
סופיא 9 אוגוסט (28 יולי). לפי השמועות מקונסטנ-
טינופול תחלנה בעוד מעט ממשלות אוסטריא,
איטליא ואנגליא להשחעות זו עם זו ע"ד עניני בולגריא.
אוסטריא נכונה לעשות מצדה איוה. הנחות, והוא
להועיד בחירות למושל-חדש בבולגריא. לפי שיחתן
של בריות, אם לא ימצא קאבורג מעוז לו מאת אחת
הממשלות, או ינערו גם-הבולגארים את חצנם ממנו. —
הנסיך נסע לרושטשוק לשבת שם יחיל ודומם לקראת
המקרים המתרגשים לבוא.
לונדון 9 אוגוסט (28 יולי). על המשחה אשר עשה
אתמול ראש העיר לונדון כמשפטו מדי שנה

בארץ הזאת הקדושה לנו קדושה לשעתה ולעתיד לבא? ...

ואגש גם אני אליו ואגער באיש לכל יוסף להאדיב לב נדבה, ואנחמיהו לאמר עוד יתעשתו נמילי הכסף בח"ל ויעזבו עמק עכור שמה ויבואו הנה וצורו כספם בידם לים בתי חרושת ומסחר ויהיו קרובים לשכר ורחיקים מהפסד כי ההצטרפות גדולה, הדורשים רבים ובתי מסחר או אנשי הבינים למלאות מאוי כל או"א אין. מדוע יניחו רבים את מעותיהם על קרן הצבי בח"ל אשר בלעדיהם ישנם למכיר וגם המשתכר לא ישחקר יותר מדי, ואינם באים הנה להרויח עשרת מונים? מדוע נתנה ארץ אבותינו ביד היונים או האשכנזים. הן זה האיש בריש האשכנזי לו בתי חרשת: לנסר קרשים, ועוד ועוד בית רחים בכח הקשור, ובכלם יעבדו אך נוצרים; גם כל מיני סחורה ומרכולת מיבאים הנה אך על ידו עד כי פרץ כסחרו בכל הארץ ואין קצה לעשרו ומדוע יהיה הוא יחיד פה? ובכן סוף כל סוף ישמעו אחינו לקולנו ויבנו בתי מלאכה, ואז תמצא לחמך בנחת ולא בצער ועד העת ההיא לא תשב במלך אך בקש עצה איך להגיע למקום אשר תמצא מקור לפרנסתך. לפי שעה בא ואכניס לבית אשר לחברת, עזרת ישראל ויותר לא אוכל להושיעך כי גם אני עוד לא מצאתי מנוח.

ומה מאד צדק בדברי המשכיל ל. י. ראיבנס מפה בשאלו מח"צ: "ליסר אגודות בעלי כים לקנות אדמה לממכר להבאים וצורו כספם בידם, לכונן בית מלוא להלות במשכון וכו' והעקר לכונן פה ועד מאנשים נאמנים היודעים את הארץ, שפתה, אנשיה וענפי המסחר למיניהם ומקומות שיש עבודה לאומנים, ואל הועד הזה אשר שם חו"צ יקרא עליו יפנה כל הבא-הנה" ואני אוסיף כי על נדיבי לב חו"צ לבצר ולתקן, קודם כל, את בדיק הבית לחברת, "עזרת ישראל" לכל יהרם עד היסוד בו. הבית הזה מכנים אורחים עניים הבאים לתת להם מקום ללון ומעון לגור בו חנם עד אשר יצאו את העיר או ימצאו חית ידם. עד לפני ירחים אחדים מצאו בלית הזה חולים עניים גם הרופה למכתם וארוכה לחלים, כי גם הרופא בקר איתם וגם סמי מרפא נתנו חנם. רבים אשר לא מצאו כלכלה ומחיה למו פה וילכו לבקש באשר ימצאו תמך אותם הועד מקופת החברה בהוצאות הדרך. סוף דבר הבית הזה היה פתוח לרוחה, ובו מעין ישועה לכל נקשה ורעב קשה יום

וידוע חלי ובראשו עמדו אנשים חכמים ויודעים לצפות הליכותיו וישחרו יותר מכחם בעדו בראשית התיסרו בחשבם כי נדיבי הלב בח"ל יראו פעלם ויחמכו בימנם לשכלל את הבית ולבנותו כמו רמים שיגיע אל המטרה להיות באמת מחסה לדל ביום רעה. אך שוא כל תוחלתם. לאט לאט דללו וחרבו גם מקורי ההכנסות המעטות ומפני צוק העתים גם המעט מועד מנדיבי הלב אשר נתנו לקופת החברה פרס קבוע חדלו מתת, ועתיד איפא הבית הזה — אשר לא נשאר בו עוד כי אם לינת לילה לאורחים — להסגר בבוא הנושה לנקש הכל בעד שכר דירה וכו', ולכן התעוררו נדיבי עם אלהי אברהם, הביאו עצה עשו פליליה לרחם על עניי ישראל באיזה אופן שתמצאו כשר וישר לפניכם כי גם אורב לנפשות אחינו מאחרינו המה שליחי המיססים... כל הבא הנה והולך לראות לשוח ולמילל בנן הבאראן פאן... או לעיניו שכך רואות פרחים נקטפים מחרם בית ישראל פה צועד אט בחר נחמד, הוא ה' י' יהודי" יאמר המלוא אותנו וכן שני ושלישי וכלם הלכו אל המיסיונרים מפני הרעב וחסר עבודה. על מעקה בית הארון יושבת עלמה צעירה בת מ' וכל יצירי גוה מעידים כי לנו היא אך גם היא התמכרה למיסיונרים מפני כי מת עליה אביה בעירום וחוסר כל והיא יתומה עזובה ואין מאספה. ש. פ. ראוען

נויארק. אספה רבה היתה לעדנתו, אגודת הקהלה באמערקא" ביום ד' העבר לשאת ולתן בדבר נתינת כתב-רבות להרב הכולל ה"י. — כותב המורים האלה, כתב וקרא את כתב-הרבות לפני שליחי הקהלות הנאחדות כדברים האלה: "אנחנו הח"מ שליחי הקהלות הנאחדות של אגודת הקהלות באמערקא" גמרנו פה אחד באספתנו האחרונה שהיה ביום ד' בעשירי לחדש מנחם-אב לקבל את כבוד מורנו ורבנו הגה"ג וכו' המפורסם כה"ד יעקב יאסעף שליט"א לרב כולל לכל הקהלות הנאחדות עד כה ואשר עוד יתאחדו תחת דגלנו, אגודת הקהלות באמערקא" על משך שש שנים בע"ה, להורות ולדון אותנו בכל דבר-הנוגע לדת ודין תורתנו הקדושה, ולהורות לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה; בקול נשמע ומדברי קדשו לא נסור ימין או שמאל בכל דבר הנוגע לדתנו ותורתנו הקדושה. גם קבלנו על עצמנו לתת להרב הכולל שיחי סך שלשת אלפים דאללאר לשנה למחיתו ומחית ב"ב

יחיו, מלבד דירה נאה וכלים נאים לפי כבודו וכבוד ב"ב יחיו, עם מאור והסקה שמחירים יעלה לא פחות מן אלף דאללאר לשנה. גם תהיינה לו הכנסות מן חופות-החגים וברית-מילה, מתנות לרגלים ומועדים וכדומה

"כיוצא מכלל ההכנסות תהיינה הכנסות גשין, הכשרים וקבלת שו"ב שהננו מתנים עמו בפירוש שאין לו ליהנות מהן כלל; כי ההכנסות הנה תהיינה תחת השגחת אגודת הקהלות במצבן החומרי, דהיינו בנוגע למחיר שיושת עליהן, ועל הביד"צ אשר יעמדו תחת השגחת הרב הכולל יחי, עליהם לסדר את הגט או ההכשר וקבלת שו"ב וכו' על פי פקודת הרב הכולל שיחי".

"ההתחייבות הנ"ל קבלנו על עצמנו לתת להרב הכולל שיחי, ע"פ התנאים האלה: (א) הועד הכללי יקבל אנשים לנתינת גשין רק באופן שלא יחגרו נגד חקי הממשלה. (ב) כל אחד מהביד"צ יהיה נבחר ע"פ שני שלישי דעות של שליחי קהלות הנאחדות, ואז יהיה הדבר תלוי בהסכמת הרב הכולל.

(ג) הרשות ביד הרב הכולל להעביר כל אחד מהביד"צ ממשרתו אם לא יחפון בו הרב הכולל, ובלבד שיוריע להועד הכללי.

(ד) הרב הכולל לא יתן כל הכשר או קבלה וכו' עד אם יביא המקבל תעודה מאת הועד הממונה לכך, המעידים עליו שאיש ישר הוא וראוי לסמוך עליו בעניני כשרות. (ה) האיש אשר יסדר קדושין בין חברי קהלות הנאחדות יהיה מוסמך על זה מהרב הכולל.

(ו) אגודת הקהלות קבלה על עצמה לתת להרב הכולל סך קצוב מדי חרש בחדשו מן הסך שלשת אלפים דאללאר שקבלה על עצמה, — והכל שריר וקיים!

"לראיה באנו על החתום היום יום ד' עשירי לחדש מנחם-אב שנת ה' אלפים תרס"ח לפ"ג פה נויארק באמערקא".

על החתום באו שליחי הקהלות וראשי האגודה ועוד אנשים נכבדים יקירי קרוא, ולמחרת היום בבקר באו לבית הרב הכולל ראשי האגודה ויושבי לוי את כתב-הרבות למו"מ, והוא הביע להם תודה וברכה בשמחות וגיל.

יהודה בן חיים בוכהאלטער

המשוגע

מאת ש. פ. ראוען (*)

א

— האת? ברוך דין אמת!

ול' נחמן גינשפריג הריח בכל כחו מאבקת המאבאק אשר בין אצבעותיו ויוורר ויגוע חוטמו בחוקה הנה והנה עד כי כמעט פרח נשמתו אך נשמת ר' נחמן מלוסד להריח היא ותשאר שוקפת במכון שבתה כמקדם בכלל היה ר' נחמן איש שוקט ובושת מעור, שמש כחלב לבו וכל מקרה אם טוב ואם רע עדיין לא הגיע: סת-אין בכך כלום, נשא אשה-אין בכך כלום, גרש את אשתו-אין בכך כלום מקרים כאלה סאפס וזהו נחשבו בעיניו ואינם שוים לדבר עליהם דבר ממקרים כאלה הן לא יקצו אף לא יאריך ארך גלותו ואיכבה יאריך עוד האם לא כלו כבר עניני מוחל לקצו? אם מת הלא יוכל לקברות-וברוך דין אמת! יהודי אחד פחות או יותר לא יתן לנו מותר ולא יביא לנו חוסר.

— אך מי מת?

— מי? מענדל'ע, מענדל'ע, המשוגע מה? האומנם לא שמעתם מאומה ע"ר מענדל'ע המשוגע? שצעו ואספיה, שמנו גא אליו וישמע אליכם אלהים מענדל'ע לא היה משוגע במלא מוכן המלה הזאת, כמו למשל אברהם'ל קארפ או צפורה המשוגעת, אשר השתכחו לבושו קרעים וחשופי שת בחוצות קריה וידברו חוצה ויעשו מעשים אשר לא יעשו עד כי היו לזעוה. לא, מענדל'ע יצא מדעתו מעט ויהי משוגע למחצה חסונה אשר רגליה נטויות למעלה וראשה למטה לארץ.

אם אמרתי אספיה כמו את כל מעשי מענדל'ע ותעויותיו הרבים בימי חייו הכלו, יארכו הרברים, אך דבר אחד אשימה כה לפניכם למען תוכלו לערוך את שגעון לב מענדל'ע. שצענו גא: יענקלעל בן ר' משה צטת היה לבר מצוה. אר ר' משה צמח הלא ידעתם, כי מי לא ידעה? איש עשיר מופלג בתורה ומוחס גדול, מי יתן והיוני יצטנו כמחור ופרינו בארץ. אך לא את פרשת גדולת ר' משה צמח באתי לספר-הלא כה דברי יענקלעל היה לבר מצוה. בלעדי אגיד הלא חבינו, כי כסף לא נחשב בעיני ר' משה למאומה — ויבחר לבנו סלמור מן המוכר, מלפלא חריפא, סיני ועוקר הרים, ומלבד אשר היה חריף בלמודו, הצטיין גם בסדור חסידותו והיה יהודי חמים לכל משפחתי וחקותיו, בינו גא זאת. ביום חשני לשבוע נקרא יענקלעל לעלות

(*) במ"ע וואסאחר

ועצמות; הא כל דרשתו בקצר רוח ויהי עיף ויגע עד מאד ונהרי נחלי זיעה שמזו מסנו או הנקלה היא בעיניכם דרשה עמוקה כזאת לנער בן שלש עשרה? יענה יענקלעל — לא אבינה שאלתך בספרי התלמוד (יענקלעל הביט בפני מלמדו אשר ישב ויפלפל עם הרב בדבר איוה מהרש"א מוקשה) כמדוע לא לא בא זכר דברי זכריה אלה.

— הוי יענקלעל, יוסף מענדל'ע לענות את הנער — רואה אני כי לא הבינות פשר שאלתי — הנני שואל. הנני חפץ כי תגיד לי את באור האלים האלה בדברים של שנים, בדברים המתקבלים אל הלב, בלי כחל וכלי סרק. הן הנביאים ערכו דבריהם על דרך ההליצה ולא חמיר נוכח לבארם כפשוטם וכשמעם. התבין? הנאספים סביב שחו למענדל'ע ויחכו למענה פי יענקל'ע מענדל'ע לא תרפה מסנו.

— למה תחשה יענקלעל, הגידה נא לי אל מה יסבר דברי זכריה אלה ומה דמות אערוך להם?

— הניחה גא — התערב המלמד באחרונה — למה זה באת הנה בקושיהיך העצומה ומה פרצת עליך פרץ? מה כל הרעש הזה? האם לנער לומר "חומש" חתשוב את יענקל'ע? נתינת גא כי שכת כמעט את באור דברי זכריה ומה בך?

— "זכח כמעט" — אמר אתה? — יענה מענדל'ע דבריו, אך לא רבותי, שאוני גא ואגידה לכם כי- לפי ראות עיני לא ידע הנער מעורר בדברי הנביאים עד מה. תהלים, קהלת... ומה היה הקהלת? דברים כאלה כספר התחום לפניו... לא רבותי שאוני גא ואדברך סלבר אשר אין לאל ידו לבאר איוה פרק בתהלים, קהלת או ישעיה, אך שימו גא לפניו את סדור התפלה ויואל לבאר לכם פשר הפלה המאיר לארץ, "אדון עולם", "יושב בסתר" או תפלה אחרת מתפלות שחרית, וראיכם אם לא כמזכר גא הוא יבאר את הדברים ויתרגם את הכתוב בצורתו ממש: העתידים, — דוא צאפעם, העולמים — וואס טווען אויף געהן, על הצאן — אויף דא שאפ, לא, לא רבותי, לא בדרך כזה סחרגמים את המקראות... אך אל מי יעזרה ואדברה, למה זה אצטק חסם על הנער הזה, "אשר לא יוכל עוד להבין עד כמה בחוף מאד לאיש יהודי לדעת ולהבין את התנ"ך באר היטב-אם יהודים-באים בימים, מופלגים ולומדי תורה, גא הם לא יכינו בו עה סת... אפס רבותי, נאספים ונכונים דברי אלה, נכונים ונאספים בנכון תיבס...

— הם, הם, מה זאת? למה זה תתנו לאיש משוגע לשאת חרפה ונאצה על קהל גדול ונכבד על עדה שלמה? — נשמע מכל עמים: ר' משה, ר' משה... אך מענדל'ע לא חזל לדבר.

לתורה כדת היום, וככלות החפלה הוסיף ר' משה את כל הקהל אליו לסעודת בר מצוה כדרכי צר לי מאד רבותי כי אתם לא הייתם בסעודת מצוה ההיא, ואלו הייתם שם, כי אז ראייתם בעיניכם איך התגשאו יענקלעל ממקומו ויעמוד לנוכח הרב ויחל דרשתו לא אוכל להגיד לכם דבר ברור ולכנות בשם את המסכתא אשר מסנה פנה סמנה יחד לדברי דרשתו — כמדומה לי ממסכתא קידושין — אך לו שמעתם איך העמיק הרחיב הכריז מצוה בדרשתו ויפיל לו נתיב ברחובות וחיל ויצולל בתהום הפלפול עזק עזק. ולא עמי לתאר לפניכם את עצמת התלהבותו ורוב חוצו! שעה שלמה... אך מה זה תכונה שפתי — לא, שתי שעות רצופות דרש יענקלעל בלי הרף. עשרת מונים נסה הרב לעצורו בקושיותיו העצומות ויצנפנה צנפה בתוכחות ופולפולים עמוקים, אבל יענקלעל לא נכשל בלשונו וישמח הלאה פחו במים. וגם ר' בצלאל שוחט, אשר אך זה כמשלשה חרשים תגא את יום חרם מצוה של בנו השלישי וימים רבים לפני היום הכינו לדרוש מענינא דיומא, כנהוג, הנה-גם הוא לא עצר כח להוליך את יענקלעל תועה לא דרך ואף כי הרבה להקפזה בשאלות משאלות שונות עד כי באחרונה הורה גם הוא כי אמנם מוח נפלא ליענקלעל ולגדולות נוצר. הנקל להבין כי ר' משה רכב שחקים בשמחתו הרבה, גם ר' משה גם הנאספים.

וזלת זאת הריאה יענקלעל כשרון נפלא לכסריאות ועוד דברים נשגבים כאלה העומדים ברומו של עולם אחרי ככלות הכל קם מענדל'ע ממקומו ויאמר: — הנני רואה, יענקלעל, כי נגלו לפניך כל תעלומות התלמוד וגם בהלכות קידושין ואירוסין ידך רב לך. טוב מאד, יפה אף נעים, בני! אך בקשה אחת קשה לי אליך. מה? מה זה היה שם? מה זה יחפון? נשמעו קולות מכל עברים, ועיני כלם נשיו אל קצה השלחן אשר שם ישב מענדל'ע, מה זה ישאל? מה? — בקשה אחת לי אליך — יאמר מענדל'ע אל הנער — הנה היום שמתי עיני בספרי התנ"ך והנת ספר זכריה לנגד עיני. אסנם התנ"ך לא דבר עמוק הוא, הוא לא חר ולא חריף, אך אודה ולא אבוש כי לא הבינתי היטב את דברי הכתוב: פתח לבנון דלחיק וחאכל אש בארזיך, חילל ברוש כי נפל ארז אשר אדירים שדרו, חילילו אלוני בשן כי ירד יגר הבציר. קול יללת הרעים כי שדרה אדרכתם, קול שאגת כפירים כי שדר גאון הירדן, וכו'. — תחגוד לי יענקלעל אל מה-כיון הנביא בדברים האלה לפי דעתך?

וזאת לכם לדעת כי יענקלעל הנהו נער רסה כה ואין אונים, בעל פנים לבנה, גו דל ורזה כדאמרי אנשי: עור

קרית ספר

מאמר

פתיל תכלת

והוא חלק שני למאמר "שפטי עמוני חול" אשר הוצאתו לאור בעזהש"י בשנת תרמ"ז שבו נחזקת אפסות מציאת התכלת בזמן הזה. ובחלק הזה יתבאר שהחלון נמצא על פי הסמנים המבוזרים מדברי חז"ל שהם נמצאים בלוחות חלון הנמלא. שמורים באצבע שזה הוא החלון שדמו נכבד את התכלת לפניו בשראף למלאכת המשכן ולצית, וגדל יקרתו לו זמן העלמתו ולאחר סבה נעלם ודתי פרטי מראה התכלת והלביעה והבדיקה ומעלות התכלת וסגולותיה היקרים ודתי העלית בתכלת בלית הכריכות והחוליות וקונטרס שער התשובה לבאר קצת דבריו במאמרנו הראשון.

אשר העליתי והכינותי בעניי הצעיר והדל באלפי ישראל גרשון חנוך באאמור"ר הרב הגאון הקדוש מוה' יעקב וללה"ה מאיזביצא.

הספר הזה, כפי שיראו הקוראים מן השער הראשון למעלה בלשונו, הוא חלק שני למאמר שקדם לו בשנת תרמ"ז. גם המאמר הזה הגיע לידינו במועדו וראינו בו רק הקדמת דברים. בו יספר הרב המחבר כי זה שנים רבות שס אל לבו ענין מלות תכלת אשר בעזה"ר נמנעה מאתנו והוא אחד מהענינים אשר חלנו עוכה בגלותנו ועלנו עלולת גבר וכו' אכן ראוי ונכון לכל מי אשר ירצה ה' נענה בלבו להתבונן ולשום לב לחפש עד מקום שידו מגעת חולי ויכרה ה' להיות ממוני הרבים להחזיר עבודת תפלת התכלת לישראל וכו' והולך ומפסל להוכיח שהסוכרים כי החלון ודמו שלובטן ממנו התכלת יהיה גזו עד עת קץ חיים אלה עושים אבל בלית מלות תכלת עומדת בתקפה ועליו לקימה בכל פרטיה לזאת "שנים מתניו לחפש שפטי עמוני חול וחקר ודרש מקום מציאות החלון, וסימניו, ומראה התכלת" ואחרי אשר עוררה הש"ת לבני הסימנים שכל ידם יוכר החלון ודבר עם הרבה חכמי התורה וגדולי ישראל והסכימו לדבריו החל בזה ושלח לגלילות ים התיכון והובאה לו הכריה והיא ממניס הנקראים דני הדיו (דניט פיש) שיש בהם כתשעה עשר מינים ונראה לו שכמין אחד מהם נמצאו כל הסימנים הנ"ל שנתבארו מדברי חז"ל, ואם יעוררה ה' לבוא לגלילות ים התיכון ושיגורו בעודנו חי ח"ה ינסה וישתדל בעזה"ר להוציא ממנו את כעס התכלת. זה היה מוכן החוברת הראשונה. והנה להיות החוברת הזאת רק הקדמה ופתיחה לא נכנסה תחת גדר הבקרת. עתה יאל הספר השני ובו דבר ולכן הרב המחבר את כל המאמרים ודעותיו בחלק הזה יבאר ח"ך בעזרת ה' עמל ויגע ומלא את החלון הטוב בזמן הקדמונים שהיה הנמלא עוד היום בים התיכון בשם Sepia והוא בל"א, טיטענפיש ולוה "העמים עליו ליסע למרחקים אחרות ימים וכל לנבול ים התיכון במדינת איטליה צעיר נעלפולי אשר שם מקום היותר נמצא כל חית הים ושם מקום אוסף חית ורמש הים תחת חבורת עושי שבר אגמי נפש, והוא בנין גדול של אבנים במעמקי ארץ על שפת ים התיכון, והוא שדרות בנינים חדרים בנינים מוכוכים לבנה ומי הים יחלפו תמיד חליפות, ובהם כל חית הים הולכים חפשים ומתראים ע"י כותלי הזכוכית, ושם יתראה כל חיה בכל תהליכותיה וסדר מאכלה והליכה וכל פרטי מעשיה" (כונתו על אקוואריום המצוי כמעט בכל עיר גדולה). שם ראה את החלון חי הולך חפשי ומזיז לנו תמונות גופו ואיבריו וכו' ומזה יוכיח שהחלון שאלה הוא אותו החלון שדברו עליו חז"ל שדמו ראוי לתכלת וגם הוא מאריך לפסל במראה התכלת, בדיני הלביעה, בענין בדיקת התכלת, במעלת התכלת וסגולותיה וכו' וכו'.

והנה בנף הענין מה שאלה הרב הכ"ל כי החלון הוא הוא הספסוף הטוב בימיו לא הביא לו חדשות כי כבר קדמוהו בזה סופרי עמנו וגם סופרי הטורים דורות שעברו (עיין בוקסטרף ערך חלון ועיין ס' המעשר להח' שיינהאק ערך חלון שאומר ג"כ שהחלון הוא הנקרא בל"א טיטענפיש ועיין בס' המלים של הח' לענין שהאריך לחקור בדבר ההשערות האלה בטוב טעם ודעת וכן גם יענין במ"ע המניד שנה ח' גליון א' מה שהביא הכס אחד ממ"ע רוס' ע"ד החלון ומציאותו בימיו).

גם מה שיספר הרב מתוכות טבעו של הדג הזה, גידיו ועלמותיו וכל אבריו וכו' הוא נמצא בכל ספרי תולדות הטבע מלפני תכנית גופו וגם דרכי חייו וכו' ודבר השימוש בלבו לציורים יקרים גודע מאו, ובדלי נמצא החלון לא רק באקוואריום הנעלפולי כי גם בחוף הכיכרים אשר בערים גדולות וזולתה וכלי נסיעות רחוקות וכל כל חיה לראותו ולהתבונן עליו.

אבל עיקר השאלה בזה מה הועיל הרב המחבר במציאתו זאת שנלה לנו. נניח שכן הוא כמו ששער רבים וכמו שרמזו בעלי ערך המלים בלי אריכות-יתרה, שהספסוף

כראוי איננה עולה למעלה רק היא נעה ונדה לעולם בארץ על יד הנדה סמיים ושערי גן עדן סגורים לפניה. אבי כל חכמי הרפואה, היפאקראטס היוני, סבל תלאות רבות בגלל אהבתו לחכמת הנתוח, וחקירותיו ובחינותיו בנופת מת נתוחה לנתחיה הביאוהו הרבה פעמים לידי הצורך להלחם מלחמת הנופה עם ההמון אשר רדפיהו, ורק בדבר אחד הצליח בידו להפיק מעט את דעת הקנאים ולהשקיט את סערת חמתם, כי צוה לעשות מסכת נחשת צלם דמות שלד אדם ויקדישה לאליל "אפאלון". אחד משרי צבא היוונים אחרי שובו ממלחמתו אשר נצח את אויביו על שדה קמל נקנסה עליו מיתה על אשר שכח לצוות לקבור כראוי את החללים שגפלו מאויביו. הרומיים חשבו ימים רבים את חכמת הרפואה למלאכה בזויה ונמאסה, יען כי העוסק בה צריך לנתח גופת המת, ולכן מסרו את הרפואה רק בידי העבדים. אכן בהמשך הזמנים נשתנו דעות בני האדם והשקפותיהם ונתנה הרשוה לנתח גופות הפושעים המומתים בחטאם וגם את המאבדים עצמם לדעת (בנוגע לאלה האחרונים שב ונאסר הנתוח בגופם במשך הימים, אחרי אשר החלו להצדיקם כי סבת מיתתם היה גורלם המר). ואך בשנות המאה השמינית לספה"ס קם המלך פרידריך השני הבייערי ואחרי הבינו לדעת את התועלת הרבה הצפויה לחכמת הרפואה בנתוח גופות המתים, נתן פקודה לנתח אחת לחמש שנים גופת אדם מת לצרכי חקירת הרופאים. אח"כ כאשר נוכחו לדעת את התועלת אשר מציאו הרופאים ע"י הנתוח החלו לנתח בבתי האיניווערסיטאט אחת לשנה ומדי פעם בפעם הרבו את הנתוח עד כי נודעו לרופאים כל חלקי גוף האדם לכל פרטיהם.

ומה יפו תוצאות הבחינות והנסיונות ע"י הנתוח ומה רבה תועלתן לידיעות הרכבת איברי האדם (אנאטמיה) !? בנוגע להתועלת אשר תמצא מזה לחכמת הרפואה, הנה נקל להבין מזה כי ידיעות הרכבת האברים היו ליסוד ולאבן הפנה לחכמה זו בכלל. רק בעזרת ידיעה הזאת על בוריה נוכל להבין סבה המחלה ולדעת רפואתה. בחקרנו את החולה בחייו ובנתחנו את גופו אחרי מיתו נוכח לדעת איזה הם סמני כל מחלה ומחלה בלבדה. מעשי הנתוח הרבים אשר נעשו עד הנה העלו את חכמת הרפואה על גרם המעלות עד כה, כי כל מחלה השגורה אשר תהחולל בקרב האדם באברים הפנימים היא נראית לעין הרופא סבדר לבשר דגוף החופף על הברים ההם וערומה היא נגדו כמו לוא היה מבוהץ. להכרת המחלות שאינן שגורות ולדעת את סמניהן דרוש עוד נתוח גופות חולים מתים. אם ינתחו הרופאים גופת הרב החולה הראשון שמת במחלה בלתי שגורה כמון נגע במוח ואחרי כן ינתחו גופת הרב השני, אז תצא לנו התועלת הזאת שהרב השלישי אשר תפגע בו חליה המחלה ההיא יצא ממנה בשלום וירפא על ידינו רפואה שלמה; וזו היא סבת חפץ הרופאים והשוקתם לנתח את גופות המתים ממחלות בלתי שגורות. לא יפלא בעינינו כי ההמון אשר לא יבין אלה אנם יכולים להשיג בשכלם הקצר מה היא התאווה המכוערת אשריתאוו הרופאים להתנפל כחיותו טרף על גופת מת. ההמון ההוא מלכד התעוב וגועל הנפש אשר ירגישו בנתוח גוף מת, רואים הם בזה גם מעשה מתנגד לדת, ואולם על זה יכולים אנו להעיר את ההערות האלה: (1) בחקי דתנו אין אנו מוצאים כל זכר לאסור נתוח גופת מת; (2) אבותינו ז"ל לא מנעו את גופם מחגיגה אחרי המות ומובן מאליו כי גם הנתוח לא נאסר אצלם; (3) בדעתנו כי בלי הנתוח לא יכלה חכמת הרפואה להגיע אל שלמותה ולא היינו יכולים להבינה, לא יתכן לחשוב כי החכמים הגדולים אשר נחלו כבוד מימות עולם ע"י ידיעתם בחכמת הרפואה כמו למשל הרמב"ם ז"ל מנעו את הנתוח כיצד האסור, ובל"ס בעצמם עסקו במלאכה זו, (4) הנני נותן לפניכם בזה דברי אחד מגדולי חכמי הרפואה והפילוסופים, הוא אמר: ההתבוננות וההסתכלות בנופת מת נתוחה לנתחיה מביאה את האדם להרגשות נעלות ונשגבות מאד. נפלאות הבורא והכמתו בהרכבת האיברים בתכלית השלימות ושווי המוג מעוררות בלב האדם המסתכל בהן רגשי הכנעה לפני הבורא, וגם הכופר יכרע בדרך ונתן כבוד לאל עליון ומרוממו על כל ברכה ותהלה. בפני רגש חרדת קדש זאת כל הרשעה כעשן הכלה וקץ הכפירה בא-בא.

ד"ר י. פ. פרנקל

אגראם (קראצציה) בחדש מנ"א תרמ"ח.

נדמו נאות היהדות בארצנו ובעירנו. חכמת ישראל לא תהן פריה; התורה הולכת ומשתכחת ומלכד השרידים המעטים אשר שררו מן הדור העבר לא ימצא איש אשר יכין לבו לקרוא בספר עברי, כי כספר החתום הוא לו; גם גדרי הדת היו למרמס, אך מעשי הצדקה והחסד, אבני החן התלויות בציורינו מאו, עוד ישיחו עלינו פאר. החברות למעשי הצדקה מתנהלות בענין ובמשמרי נכוחה, ביהכ"נ הוא מחוטב תכנית היכל ומלא הוד והדר, אך בזה יצאו ידי חובתם, ומעטים מאד הבאים בו. הן כבר פשט המנהג שלא להחפיל רק בימים הנוראים, וללמוד תורה אין חפץ ואין פנאי כי תלמוד תורה כנגד כולם, ומה להם ולבית ה'?

— חברת נשים העלענע פריעססערישער פרויען-פערציין המיוסדת למוכרת עולם ע"י האדון הנכבד ערווארד פריעססער על שם אשהו העלענע אשר הלכה לעולמה — עשתה פרי הלולים.

האדון הנ"ל פור הוננו לרבים וכעת נדב גם למוכרת יוצאי ארץ רוסיה אלף זהובים.

— יורש העצר רודאלף ורעיתו שמעפאני בקרנו זה ארבעה שבועות — וקבלו פרנסי קהלתנו בסבר פנים יפות.

ידיעות העולם והטבע

שאלת נתוח גופת המת.

לפני שבועים ימים נהפך חצר בית החולים לבני ישראל בעירנו לגיא חיון בלתי נפרץ: המון אדם רב נברים ונשים התאמצו לפרוץ ולעלות אל תוך בית החולים וכולם במשיבה נוראה דרשו במפגיע ויקראו אליהם את הרופאים ויאמרו עליהם ויעידו בהם כי נקום ינקמו אם לא ימלאו את חפצם. מה היתה סבת החיון הזה? שמעו נא ואגידכם:

לפני ירחים אחדים הובא אל בית החולים הזה רב אחד פולה מחלת עצבים. ויהי כאשר בקרו אותו הרופאים ויתבוננו אל מחלתו, הכירו בו כי סבת מחלתו היא נגע אשר היה במוחו. ויען כי הנגע הזה, כפי הנראה לרופאים מסמנים שונים, היה על פני המוח העליון מתחת לעצם הגלגל, לכן חפצו הרופאים לנשט אל מלאכת הנתוח הנודעה בשם "טרעפאנאציה", זאת אומרת: לפתוח חלל הגלגל במקום הנגע ולחתוך באיזמל ולהסיר את הנגע מן המוח (*). ומה גם כי נתוח כזה אשר נחשב ימים רבים מן הנמנעות, היה בשנים האחרונות למעשים בכל יום בידי החירורנים אשר השתלמו בחכמה הזאת והנתוח עולה יפה ומביא את התועלת הרצויה לרפואה שלמה. החולה הזה נתן לרופאים רבים בעירנו ענין לענות בו בשביל שמחלה כזאת היא חזון בלתי נפרץ, ולכן קראו הרופאים אספה ויטכסו עצה יחדו מה לעשות ויחקרו לדעת אם עמוק הנגע במוח אשר באופן הזה לא יעלה הנתוח יפה כי מסוכן הוא תוצאות החקירה באספת הרופאים היו כי רבים חו דעתם אשר הנגע פשה במוח ועמוק הוא, ולכן נמנעו גם מן הנתוח אשר חשבו לעשות בעצם הגלגל. עתה מת הרב החולה, והרופאים, בחפצם לדעת ולהוכיח אם אמת הדבר אשר הכירו ע"פ הסמנים בעור החולה חי כי הנגע עמוק, ואם לא נתעו להוציא משפט מעוקל, החליטו ביניהם לנתח את גופת המת. הרבר הזה היה לסבה לקבוצת ההמון על חצר בית החולים ולהשערוריה הקטנה הנעשה שם, אשר נשקפה רק בעזרת שוטרי הפאליציי.

והנה אנכי אמנע הפעם מחוות דעתי על אדות הנתוח בנופת המת בנוגע להשקפת אחבי עלי, כי יודע אני אשר דברי אלה יהיו כצור אבן במרגמה ולא יועילו מאומה; אכן חזת זה אכתוב פה דברים אחרים על אדות נתוח גופת המת בכלל, והקורא הנכון ירא וישפוט מעצמו בענין ההוא.

נעל נפש האדם ושקוצו לראות בגופת מת הנתוח לנתחיה הוא רגש ישן נושן עוד מדורות עולמים. המצריים הקדמונים בוו ויתעבו את האנשים שעסקו בחגיגות המתים אצלם והמונים פרועים רדפו את החונשים בחוצות העיר וידו אבן בס' היונים הקרמינים האמינו כי נשמת האדם אשר גופו לא נקבר

(*) יענין במאמרי, הסקפה על ההמלאות החדשות בחכמת הרפואה בשנה האחרונה "גם האסיף השלישי לשנת התרמ"ח.

הנדיב הגדול הנודע להחלה בכל ארץ פולין מוהר"ר חיים הערצבערג. מעץ אבות ישרים אלה יצא נטע נעמן זה לכבוד אבותיו ואבות אבותיו.

החכם הרופא הזה ה' דוקטור לאווער הערצבערג אה למושב לו העיר נאוואראדאמסק בפלך פיעטערקוב להיות שם רופא חולים ע"כ נאמר בצדק אשר העיר בחרה בו והוא בחר בה כי הוא יעשה מלאכת חכמתו באמונה בלב חכמתו ברפואה ירפא חולים לשמה ולשם אהבתו לבני אדם וסוף הכבוד ושכרו לבוא, וה' יצליח דרכו ובכל אשר יפנה ישיביל, ובני העיר יכבדוהו ויהיה הוא לכבוד בתוכם!!

עלינו להודות לכל איש כפעל המיב וחכמתו ולתת לאיש כבודו הראוי לו. וגם הרופא החכם הזה יבוא בקהל על תהלתו הראויה לו. למען יראה כי המיטיב דרכו ושקד על החכמה באמונה יהיה למופת לבני גיליו. הן עם החכמה אשר המצא לו המצאהו תהלהו בין בני אדם ויהלל בשער, כי לא נכחד כל דבר טוב מספר החיים, וכן יוסף אמץ להוסיף בחכמתו על אחת שבע ויחזיק בתמו ובטהר רוחו כל הימים וגם בני גיליו ישמעון ויראו כי חכמים ינחלו כבוד ויתאמצו ויתחרו לעשות כמותו וירבו הלומדים תורה וחכמה באמת ואמונה, וחכמים נאמנים יפרצו. S. H.

ח. ז. סלאנימסקי
נ. סאקאלאו

בחכמת הרפואה, ועיר עליו כפי החק לחדש בכתובים דבר הלכה ולשאל ולהשיב בחכמה זאת ויאשרוהו. רופא חכם איש צעיר לימים זה אשר דגול הוא בין בני גיליו בכשרונו ובדעתו בחכמה זו להפליא, ראוי הוא לכבוד ולתהלה כי כל יודעי החכם הרופא ה' הערצבערג וכל מכיריו יהללוהו בכל פעליו והליכותיו בכל העת אשר שקד על דלתות בתי הספר הקטנים עם הגדולים כי הפליא החכם בלמודיו ולמד תורת כל לשון וחכמה לשמה ולא למען לעשותה קרדום לחפר בה, ועוד יוסף על כבוד חכמתו הצנע לכתו עם בני אדם ונוכח אלהים דרכו, אשריהו ואשרי יולדתו!!

וכן יברך בן חכם אשר יחמוך כבוד אבותיו ויוסיף תהלה על משפחת אבותיו הכבודות בישראל. כי בן הרופא החכם הזה הוא אחד מבני הנדיבים ואצילים בישראל, אביו הוא איש הכבוד סוחר נכבד ואיש אמונים מוהר"ר נחמן הערצבערג, ואבות אבותיו היו אנשי השם בישראל ובעמים, האחד הוא הנודע בארץ פולין לאחר מחכמי ישראל הגדולים בדור שעבר אשר ראה אור החכמה בעוד חשך כסה בני ישראל בפולין, ויהי למופת לאנשי דורו, הוא החכם הגדול בתורה ובחכמה מוהר"ר שמחה ליב ליכטנפעלד ז"ל אשר זכה לשני שולחנות לעושר ולתורה וחכמה, והשני הוא איש הכבוד הסוחר הגדול לאמונה אשר סחרו היה על ארץ רבה, העשיר את ה' לאווער הערצבערג בכתר שם חכם (דוקטור)

פנים הוא הוא החלון של הקדמונים, ומדמו היו נובעין נכס תכלת; אבל האם השיגה ידו גם הוא לנכס מדמו נכס תכלת, והוא הוא התכלת שנהגו בו בזמן התלמוד? דם הסעפיה ידענו שהוא נוטה שחר חור, והוא יקר מאד ללל הליכים עד היום, וכן הוא דעת הרמב"ם נענין נכס התכלת ונכמה דוכתי צבכלי ונכוסלמו וכשנכסו בימיהם כדס חלון היה שחרחרת כמו שהוא היום, וכמו ששחמשו בו הליכים, אבל לא מראה התכלת שאמר הרב הג"ל שהוא "בלאה"? ואם יאמר הרב להכין את דם החלון ע"י תערובות סמנים ולכשים זרים ולשמותו שהיה מראהו לא שחרחרת כי אם בלאה, מי לדינו יתקע כי נכס זה יכונן בדיוק אל הנכס שהשמשו בו הקדמונים? זאת לא יוכיחו כל הפולנים וההשערות התלויות בשערה.

ווארשא. בימים האלה השלים אחד מאחינו צעיר לימים בן משפחה כבודה בישראל ה' אליעזר לאווער הערצבערג מלובלין, את חק למודיו בחכמת הרפואה בבית מדרש המדעים אשר בדרפארט העיר, ויצא מן המצוינים בחכמת הרפואה, וראשי המורים בחנוהו וראו פעלו בלימודיו ובכל המסות אשר נסוהו מצאוהו כי השתלם בחכמה זאת ביתר שאת ודעתו בה עולה למעלה לראש וכן העלוהו גם הם להנחילהו פאר החכמה ומלבד שם הכבוד רופא חולים (ארצט) הנתן לכל המעלים למודיו בחכמת הרפואה, עוד הכתירו ראשי המורים

דאקטאר ש. סלאנימסקי
וואהנט איה דער ניעצאלע
שטראסע 6 №. ניממט אויף
קראנקע, מארגענס ביז 10 אוהר
אונד פאן 4 ביז 6 נאכמיטאגס.

דאקטאר י. פרענקעל דזיקא 4
דאקטאר ב. פאליקער
איז צוריקגעקאממען נאך ווארשא
וואהנט אויף דזיקא נומר 20. ניממט
אויף ביז 9 1/2 דעס מארגענס אונד
פאן 4—6 נאכמיטאג.

10-6-2

אתרוגי ארץ ישראל
כמו בכל השנים כן בשנה זו יהיה לנו בקאמים אתרוגי א"י ביתר שאת הן ביזויף והן במראה בתיבות קטנות 6-סער ולא יותר מן 12-ווער, ונכונים אנחנו לסלואת לכל אחד כמבוקשו.
האדרעסא אלינו:
שמרי' קלעפפיש, נאוואליפיע № 33
שאול קאסאווסקי, סעראקאווסקי № 3
נווארשא.

לסוחר אתרוגים
כל חפץ לקנות בערו בעד שכר קאמיסאין כל מיני אתרוגים א"י קרפירער, יניבער כן לולבים והדסים יפנה אלי כפי האדרעסע דלמטה, ואמונת מסחרי נודעה ב"ה בשערים נפתלי משכיל לאיתן
Нафтали Маскилевскому,
въ гуд. г. Минскъ.

פלא טבעי!
מי החפץ להתענג על פחיה טבעי לראות עגל בעל שש רגלים יבוא לחצי ה' כהן ברחוב נאלעוויק ושם יראה אז המראה דזה כסדרו הקבוע לכך כרשיון המסגלה המקומית א ואקחיים

בעזה"י. הוצאתי לאור חלקים ראשונים בסדרן מהמחזוריים אשר נגמרו מהדפוס (וזמן קרוב א"ה יוכיחו כולם) אופלאגע ראשונה על סטראטופ-פלאמין חדשים שלי, והמה: א) מחזוריים עם פ' מטה לוי, וב"ל, ומעשה אורג, ופ' ע"ט, ומשלי יהודה חמשה חלקים נוסח אשכנז וספרד ב) מחזוריים עם ע"ט ומשלי יהודה חמשה חלקים אשכנז וספרד ג) מחזוריים עם מטה לוי, ע"ט בשני חלקים נוסח אשכנז וספרד. והמה עם כל הפירושים והמעלות הרבות שנמצאים במחזוריים מרפוסים הקדומים ואנכי כאשר העלתים בעת על הדפוס מחדש, בעזה"י יגעתי ומצאתי, לפארם ולהדרם בכל מיני יופי, באותיות גדולות מאירות עינים. ובהגה"ה מדויקת ובטוב הגייר והדפוס ועוד הוספתי בהם הוספות רבות ונכבדות, לקושים, וכתבי יד בע"ך שבעים הוספות, כאשר יחזה עין הקונה מפורשים מעבר לדף כהשער השני. וכל קונה אותם בעת אשר תפלא בהמחזוריים ירוה נחת מהם ויזכרני לטוב בעזה"י. בטוח אני בחסדי הש"ת כאשר עזרנו עד כה. ובעזרתו בית מסחרי ספרים אשר מהנהג זה יותר משלשים שנה. וזכיתי להוציא לאור עולם. ספרים למאות מינים על הסטראטופ-פלאמין שלי ובהם: שס"ן ואלפס"ן גדולים 35 כרכים. שס"ן ואלפס"ן בשני פערטיל 25 כרכים (מהם נגמר עד היום 11 כרכים) רמב"ם גדולים, משניות, חומשים כהה מינים מקראות גדולות עם ל"ב פירושים וכו', ומצאו חן בעיני כל אחב"י. כן תקוהי בה' הרחמן אשר לא ימוש חסדו מאתי. ומלאכתי בהוצאת מחזוריים אלו ימצאו חן בעיני כל רואיהם, אשר גם כל איש שנמצא בידו מחזוריים מכבד, יקפצו ויקחו את המחזוריים אלו למען טובם ויפיהם וההוספות שהוספתי בהם והנני לבשר לאחב"י כי בקרב הימים אוציא לאור א"ה מודעות ובחינות וכרכים הראשונים אשר יוגמרו מהדפוס מן שלשה מינים מקראות גדולות תורה, נביאים, וכתובים, ובהם חמשה חומשי תורה, נביאים, וכתובים, עם פ' ע"ט ומשלי ישראל, ועם מפורשים רבים ומעלות והוספות חדשות נפלאות ונשגבות, אשר לא נדפסו כמותם עד היום — ולמען הקל על הקונים, הנני לחלקם בכרכים אחדים, ולקצוב עליהם מקחים כוול מאד, ופרמי ואיפני המכירה, והחלוקה, יהי' מפורשים בהמדרעה הג"ל שיודעם בקרב

הושע גרשון מונק בווארשא געשע 12 №, ובקיעלץ רחוב אלטער מארק 4 №

ווארשויער לאמפען פאבריק
R. DITMAR
WARSAU, Chlodna № 43
עמפפיעהלט איין רייכהאלטיגעס לאגער - פאן טיש-ו-אנד-אונד הענגע-
לאמפען אין סאלידעסער אומשטאנד.
מוסטער ביכער אונד פרייז-קראנט אויף פערלאנגען אן ווערער פערק יפער.
4-4

פאבריק פאן חירורגישע כלים פאן
ALFONS MANN
WARSAU, Tłomackie № 3.
עמפפיעהלט איין גראסען אויסוואהל אללערהאנד מעסער וויא שלאכט-
מעסער (חלפים), מוהל מעסער, טיש מעסער, פערערמעסער, שעהרליך
דיא בעסעס סארטען, פאן עכט ענגלישען שטאהל, זא וויא אויך ברנץ-גארמלין
אונד סוספענסאריען א. ד. ג.
6-2-2
פרייז קוראנטען ווערען פראנקא פערזענדעט

בעקאנטמאכונג
געזעלשאפט פאן מאנופאקטור ווארען, פאן
N. N. KONSZYN
אויס מאסקווא
דיא הויפט ניערערלאגע אויט איבערגעטראגען געווארען פאן דיא נאווא-סענאטארסקא שטראסע 4 №, אויף דיא נאלעוויק 28 №-אים הויזע ד"ה פיינקינד.
КОНШИНЪ
דיא פרייזען זינד לויט פרייזקוראנט.
3-3-3